

Kitap Tahlili

Kitabın Künyesi: Zelyut, Rıza, Yabancı Kaynaklara Göre Türk Kimliği, Kripto Yayıncılık, Ankara, 2012, Dördüncü Baskı, 486 sayfa.

Erdinç Şahin ALBAYRAK*

Türk kültürü ile ilgili yayımlanmış bir çok makalesi ve bildirisi bulunan yazar Rıza Zelyut'un, Türk kültürü ve kimliği üzerine yaptığı araştırmalar, bu kitabın doğuşunu hazırlayan ana kaynaktır. Kitabın başlığında dikkat çeken “yabancı kaynaklara göre” vurgusu yazarın, “Türk kimliğini ve Türklüğü savunanlar birbirlerinden besleniyorlar” şeklinde eleştirilerde bulunanlara karşı vermiş olduğu bir cevaptır. Kitapta vurgulanan bir diğer nokta ise yazarın art niyetli olarak nitelediği bazı kesimlerin, Türklük tarihini Selçuklu ve Osmanlı devletleriyle sınırlı tuttıkları hususudur. Türklüğü Anadolu ile sınırlı tutmak isteyenlerin bunun gibi yaklaşımlar benimsediklerini vurgulayan yazar, kitabında Osmanlı ve Selçuklu devletlerine yer vermemiştir.

Yazar, kitabı oluştururken içindekiler kısmında bir bölümlendirme yapılandırmasına gitmemiştir. Fakat kitabın tamamı göz önünde bulundurularak konular arasında bir sınıflandırma yapılacak olursa, yazarın esas itibarıyla doğu ve batı Türklüğünü ele aldığı görülmektedir. Türklük tarihinin çok eskilere dayandığını vurgulayan yazar, Türklüğün tarihini anlatmaya Hunlar ile başlamıştır. Kitapta en uzun iki bölümden birincisi olan bu kısımda Hunların devlet yapısı, yaşayışı ve yönetim biçimleri hakkında detaylı bilgiler vardır. Bu bölümde, Hun kültürüne ait olan günde iki kez, sabah doğan güneşe, akşamleyin ise doğan aya karşı saygı gösterilmesi uygulamasıyla bu uygulamanın Anadolu'da özellikle Tunceli Alevileri arasında yaşatılması arasında paralellik kurulmaktadır. Ayrıca Batılı tarihçilerin Hun öncesi İtil-Ural kavimlerini Türk olarak kabul etmemesini eleştiren yazar, Batılı tarihçilerin Türklüğün tarihini nasıl çarpıttıklarını gerekçeleriyle ortaya koymaktadır. Batı Hunlarını ayrı bir başlık altında inceleyen yazar, Hunların yayıldıkları bölgeler ve sosyal hayatlarına dair çarpıcı bilgiler vermektedir.

Bolgarya Hanlığı başlığı altında ise, bugünkü Bulgarlar ile Türkler arasındaki ilginç tarihsel bağlara dikkat çekilmektedir. Bu bölümde, Tuna Bulgarlarına mensup Christo Todorov-Bembersky'nin “Bulgar” sözcüğü üzerindeki etimolojik tespitleri önem arz etmektedir. Türk Hazar Devleti başlığında ise Hıristiyanlık ve Yahudilik dinlerinin Hazar Türklerini nasıl etkilediği çarpıcı bir şekilde ele alınmaktadır. Göçebe Oğuz halkı ile ilgili bilgilerin ele alındığı “Oğuzlar” başlığı altında aynı zamanda “Oğuz” adının etimolojisi detaylı biçimde ortaya konmaktadır. Oğuzların sosyal yaşayışları ile ilgili bilgiler ve Seyhun Oğuz Devleti hakkında bilgiler verilmektedir.

Türklüğün tarihi anlatılırken, ağırlıklı olarak Rus ve Çin yazarlarının kaynakları referans olarak gösterilmekte ve doğrudan alıntılara sıkça yer verilmektedir. Göktürklerin tarih sahnesine çıkışları Bizanslılar, Sasaniler ve Acemler ile mücadeleleri, kronolojik bir bakış açısıyla objektif olarak ortaya konulmaktadır. Zelyut, Türklerin tarihte bu kadar güçlü olmalarının nedenini metalürji alanında ileri seviyede teknolojiye sahip bulunmalarına bağlamaktadır. Böylece demiri işleyerek savaş teknolojisinde ileri düzeye gelen Göktürkler, çok geniş bir coğrafyaya hükmetme başarısı göstermişlerdir. Yazar, Türklerin tarihte bu denli güçlü olmalarını ayrıca Açına boyunun genetik yapısındaki dayanıklılığa bağlamaktadır. Kitapta Göktürkler, “Büyük Türk Hakanlığı” başlığı adı altında ele alınmaktadır. Zelyut, ayrıca Türklüğün eski dönemlerine ilişkin gelenek ve göreneklerine ait bilgileri, Anadolu Türklüğü ve Alevilikle ilişkilendirmektedir. Bu bilgiler adeta Mehmet Eröz'ün eski Türk inançları ve Anadolu Türkmen Aleviliđi arasındaki benzerlikleri teyit eder niteliktedir. Büyük Türk Hakanlığı'nın yıkılışından sonra ikinci hakanlık dönemine geniş yer ayıran yazar, bu bölümde “yağma sistemi” hakkında geniş bilgiler vermektedir. Bu bağlamda göçebe yaşamın zorunlu kıldığı yağmacılık düzeninin sebepleri ve sonuçları üzerinde

* Trakya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğrenci Dergisi Eski Baş Editörü, e-mektup: erdincisahinalbayrak@hotmail.com.

durulmaktadır. Ele alınan bir diğer husus ise, Türklerde kadının durumu ve inanç mevzularıdır. Yönetim biçimi “ülüş” (bölüşmek) sistemine dair geniş bilgiler veren yazar daha sonra Türklük tarihinin önemli şahsiyetlerinden olan Kültegin’e özel bir bölüm ayırmaktadır.

“Doğu Avrupa Türklüğü” tarihsel bir derinlik içinde Macar Türkologların araştırmalarına referans gösterilerek ayrı bir bölümde açıklanmaktadır. Kurt, geyik vb. gibi semboller üzerinde durulan ve ortak paydalar aranan bu bölümde İtil-Ural Türkleri ile bağlantılar kurulmaktadır. Yazar, Doğu Avrupa Türklüğünü; Kumanlar, İskitler, Macarlar, Avarlar ve İtil-Ural Türkleri bağlamında anlatmaktadır. Yazar bu bölümleri ele alırken, arkeolojik bulgular, eski yazıtlar ve belgeleri tümevarım yöntemi ışığında değerlendirmektedir. Türk-İslam devletleri başlığında ise, ayrıntıya girilmeden Kimer, Gazneliler, Harzemşahlar, Tolunoğulları, İhşitler, Eyyubiler, Memluklar, Safeviler ve Babür İmparatorluğu gibi Türk devletleri hakkında bilgiler verilmektedir. Uygur Hakanlığı’nın din değiştirmesi ayrıntılı olarak ele alındıktan sonra, Türklerin üstün ve zayıf yönleri, yaşadıkları bölgeler, etnik farklılıkları, nüfusları, dilleri, ayrı başlıklar halinde incelenmektedir.

Yazar, kitabın son bölümünde ise, kendi yorumlarını ve görüşlerini tarihsel bir bakış açısıyla ortaya koymaktadır. Kimlik tartışmaları başlığı altında, Kemalizm’e karşı yapılan saldırılar ve rejim karşıtlığı ele alınmaktadır. Bunun amacının Türkiye’yi milliyetçilik ideolojisinden uzaklaştırmak olduğunu vurgulayan yazar, yabancı güçlerin Türkiye ve Türklük üzerinde yaptığı planlara dikkat çekmektedir. Ayrıca Zelyut, son dönemlerde tartışılan “Türk milleti” ve “Kürt” kavramlarının eşit olmadığını, birincisinin milliyet olgusuna gönderme yaparken ikincisinde etnisitenin ağır bastığını dile getirmektedir. Bu kavramların birbirleriyle eşitlenemeyeceğini veriler ışığında tarihsel bir bakış açısından ele almaktadır. Yazar, esasında Osmanlı Devleti’nden günümüze çok fazla bir şeyin değişmediğini o zamanlar Anadolu’da unutilan ve horlanan Türklüğün bugün hala aynı sorunlarla mücadele ettiği gerçeğine parmak basmaktadır.

Ancak ne var ki, tarihi doğru okumak gerektiğine inanan Zelyut, Türk kimliğini ele aldığı bu eserinde, tam anlamıyla milli duygularından sıyrılamamıştır. Buna karşılık yazarın Türk kimliğini tanımlarken Batılı kaynaklara dayanması kendisini bir dereceye kadar objektif kılmaktadır. Günümüzde Anadolu’da kendisini Kürt olarak tanımlayan birçok insanın düştüğü yanlışları dile getiren yazar, bir çıkış yolu bulabilmek adına kendi bakış açısını ortaya koymaktadır. Didaktik bir üslubun ağır bastığı eserin dilinin sade olduğu söylenebilir. Bu yüzden okuyucu düşünceler demeti içinde rahatlıkla bir düşünce düzleminden diğerine geçebilmektedir, Zelyut’un bu kitabının, Türk kimliği üzerine araştırma yapan kimseler için önemli bir eser olduğu söylenebilir.